

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті висвітлено фактори, що впливають на ефективність виробничо-господарської діяльності. Проаналізовано напрями управління ефективністю діяльності підприємства, розглянуто моделі та механізми управління. Запропоновано концепцію механізму управління ефективністю виробничо-господарської діяльності промислового підприємства.

Ключові слова: ефективність, фактори, механізм управління, концепція, напрями управління, напрями підвищення ефективності.

I. Вступ

Однією з провідних проблем промислових підприємств у сучасних умовах є вибір найоптимальніших та відповідних до умов функціонування підприємства підходів до управління ефективністю виробничо-господарської діяльності, оскільки саме від "вдалого" механізму управління ефективністю діяльності підприємства залежить вирішення проблеми його подальшого розвитку. Формування ефективного економічного механізму управління підприємствами є не тільки однією з умов подолання кризових явищ у реальному секторі економіки, а й необхідною передумовою успішної діяльності українських виробників в умовах господарської глобалізації та входження України у світовий економічний простір.

Ситуація, що склалася у реальному секторі економіки України, зумовлює об'єктивну необхідність формування методологічних основ і розробки практичних рекомендацій щодо формування механізму управління ефективністю діяльності підприємств, що водночас має відобразитися в концепції управління ефективністю виробничо-господарської діяльності підприємства.

Проблеми управління ефективністю діяльності підприємства, механізми її зростання та розробка механізму управління розглядалися в працях таких вчених, як О. М. Андрущенко, А. Г. Гончарук [2], А. В. Куценко [8], С. С. Пінчук [11], А. Л. Спесівцев [12] О. П. Яковенко [1] та ін. У своїх працях науковці досліджують фактори, що впливають на ефективність діяльності, моделі й механізми управління ефективністю діяльності. Проте, незважаючи на значний доробок науковців, далеко не всі чинники, що впливають сьогодні на управління ефективністю діяльності підприємства, були враховані та вивчені в існуючих дослідженнях. Сучасний

стан економіки, умови функціонування підприємств потребують розробки концепції формування механізму управління ефективністю діяльності промислового підприємства.

II. Постановка завдання

Метою статті є дослідження концептуальних аспектів формування механізму управління ефективністю виробничо-господарської діяльності промислового підприємства.

III. Результати

З переходом до ринкової економіки умови господарювання радикально змінилися, що потребує пошуку більш ефективніших форм та методів управління промисловими підприємствами.

Рівень ефективності виробництва (діяльності) залежить від багатьох чинників та факторів. Фактори – це рушійні сили розвитку процесів і явищ, які необхідні для здійснення господарських процесів [4, с. 25].

Для вимірювання впливу дії факторів використовують економічний аналіз господарської діяльності. У сучасних умовах ринку економічний аналіз повинен ґрунтуватись на системному підході для комплексного оцінювання різнопланових факторів, що дасть змогу визначити вплив на ефективність діяльності промислового підприємства. [4, с. 6; 6, с. 18]

Аналізуючи роботи науковців, можна дійти висновку, що загалом фактори впливу на ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства розподіляють на зовнішні та внутрішні (рис. 1).

Так, на думку П. В. Осипова до зовнішніх факторів відносять ті, що визначають загальний рівень розвитку економіки України й не залежать безпосередньо від діяльності підприємства. Вплив цієї групи факторів проявляється через рівень цін на сировину й матеріали, обладнання, енергоносії, тарифи на транспорт, воду та інші матеріальні послуги, ставки орендної плати, норми амортизаційних відрахувань, відрахувань на

соціально страхування та інші обов'язкові платежі. Внутрішні фактори автор пов'язує з результатами діяльності підприємства. До цієї групи факторів він відносить: обсяг виручки від реалізації продукції, застосовувані форми й системи оплати праці, рівень ефективності використання і відтворення елементів виробництва та ін. [10, с. 171].

На думку С. Пінчук, зовнішні фактори "...відображують політичні, правові, соціальні й фінансово-економічні аспекти розвитку національного господарства та його суб'єктів; урядові рішення та інституційні механізми; наявність фінансів, сировини та комунікацій. Вони перебувають поза контролем і можливістю впливу на них з боку конкретного підприємства. Водночас, підприємство має адаптувати свою діяльність залежно від їх зміни... Внутрішні фактори –

такі, що регулюються кожним окремим підприємством і містять: економічні та управлінські фактори; технічні фактори; технологічні фактори" [11, с. 91–92].

А. Г. Гончарук [2, с. 34] розглядає внутрішні чинники як ті, що здатні впливати на організацію і менеджмент підприємства, і насамперед автор їх пов'язує з технологічними, управлінськими та кадровими особливостями функціонування підприємства. До зовнішніх чинників віднесено ті, які впливають на підприємство з боку суспільства й навколишнього середовища.

Таким чином, як зовнішні, так і внутрішні фактори мають значний вплив на діяльність підприємства. Відповідно до наслідків впливу того чи іншого чинника ефективність виробничо-господарської діяльності відповідно реагує підвищенням чи зниженням (рис. 1).

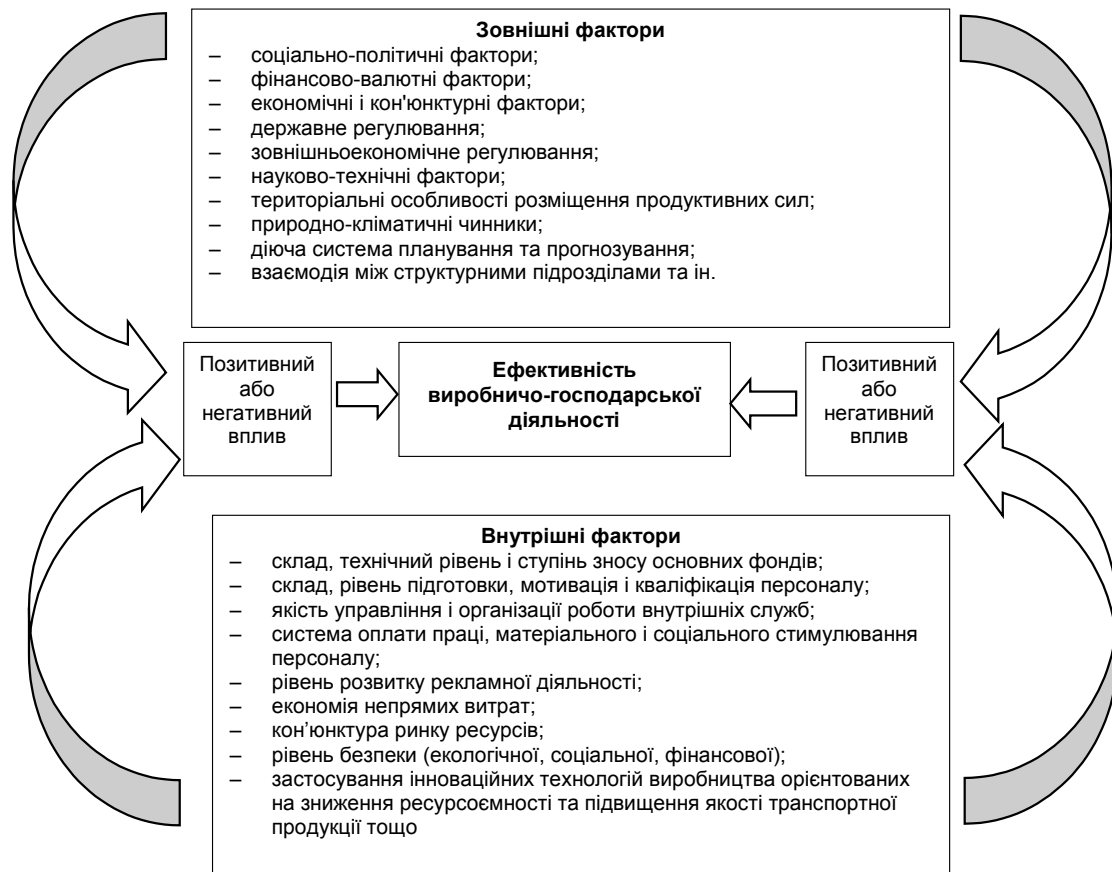

Рис. 1. Фактори впливу на ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства

Узагальнюючи думки авторів [1; 2; 12], умовно розподілимо фактори підвищення ефективності діяльності підприємства за такими ознаками:

- видами витрат і ресурсів;
- напрямками розвитку й удосконалення виробництва;
- напрямками удосконалення системи управління підприємством та всіма видами його діяльності;
- місцем реалізації в системі управління виробництвом.

Таким чином, підвищення ефективності господарської діяльності залежить не лише від створення державою економічних, соціальних, законодавчих і політичних умов, а й організаційних умов підвищення продуктивності виробничо-економічних систем. На нашу думку, управління ефективністю виробничо-господарської діяльності має розглядатися як система, що складається з різних напрямів. А отже, підвищення ефективності має виконуватися за кожним напрямом.

Так А. В. Куценко [8, с. 24], Б. Бінкін та В. Черняк розглядають такі напрями управління ефективністю діяльності промислових підприємств:

- управління виконанням плану виробництва та поставок продукції;
- управління якістю продукції;
- управління ресурсами;
- управління виробничим розвитком;
- управління соціальним розвитком персоналу;
- управління охороною навколишнього середовища.

На наш погляд, лише вміле використання всієї системи зазначених складових може забезпечити достатні темпи зростання ефективності виробництва (діяльності).

В умовах ринкової економіки одним з актуальних питань для керівників підприємств є формування єдиної концепції механізму управління ефективності діяльності підприємства, що спроможна забезпечити ефективність управління та його конкурентоспроможність. Адже для формування системного бачення процесу управління необхідна побудова концепції.

Концепція (від лат. *conceptio* – сприйняття) в економічному словнику тлумачиться як:

- система поглядів на певні явища, спосіб тлумачення явищ, дій, розуміння теорії;
- форма й засіб наукового пізнання, що є способом розуміння, пояснення, тлумачення основної ідеї, теорії; науково обґрунтоване й логічно доведене відображення основного змісту теорії, але на відміну від теорії ще не втілене в систему точних наукових понять;
- система поглядів, помислів, що визначають основний напрям, стратегію і тактику реалізації бізнесово-підприємницьких проектів, програм [5, с. 306].

Оскільки головною метою управління підприємством є досягнення високої ефективності виробництва й отримання очікуваної економічної вигоди, концепція управління ефективністю виробничо-господарської діяльності промислових підприємств повинна ґрунтуватись на моделі управління ефективністю, яка б була орієнтована на використання механізмів і інструментів, що забезпечували б управління за всіма напрямками, вигідне використання виробничого потенціалу підприємства з урахуванням всіх галузевих особливостей управління.

Модель управління – відображення в певній умовній формі управлінської системи об'єкта управління (підприємства) [3, с. 22–54]. Сучасний стан умов господарювання в Україні не дає змоги розробити або застосувати вже існуючу в інших країнах чітку модель управління ефективністю діяльності промислових підприємств, оскільки вона залежить і формується від багатьох факто-

рів, що зазначалися раніше. Тому важливим моментом є розробка такої моделі управління, яка була б адекватною в сучасних умовах функціонування та розвитку промислових підприємств.

Запорукою успішного управління ефективністю виробничо-господарської діяльності промислового підприємства в сучасних умовах господарювання – це адаптація до змін внутрішнього й зовнішнього середовища. Тобто вибір тієї чи іншої моделі управління повинен ґрунтуватись на аналізі умов функціонування підприємства, оскільки це безпосередньо впливає на механізм управління ефективністю підприємства. Не менш важливу роль у роботі механізму управління промисловим підприємством відіграють поставлені цілі й завдання підприємницької діяльності та ринкова політика, яку проводить підприємство.

Економічний механізм управління ефективністю може мати різні форми функціонування, що між собою різняться рівнем свободи прийняття управлінських рішень. Так, при адміністративному управлінні це буде висока централізація прийняття рішень вищим керівництвом підприємства, аніж при саморегулюванні. Вибір форми функціонування економічного механізму на промисловому підприємстві також залежить від ряду чинників, у тому числі: розмір підприємства, призначення продукції, тип виробництва та ін. [7, с. 37; 9, с. 49].

В управлінні головну роль відіграє економічний механізм, який значною мірою впливає на формування і функціонування складових організаційного механізму. Як зазначають керівники підприємств, на практиці ці механізми є невіддільними [13, с. 89–90].

Спеціалісти з управління і науковці пропонують досить розвинуте поняття щодо економічного та організаційного механізмів, з яких випливає, що організаційно-економічний механізм – це система економічних важелів, що забезпечують формування і регулювання відносин об'єкта управління з внутрішнім і зовнішнім середовищем для досягнення кінцевої мети. Ґрунтуючись на таких поглядах, можна стверджувати, що організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємства – сукупність форм, структур, методів, засобів і функцій управління, що формують відносини із зовнішнім середовищем з метою забезпечити цілеспрямоване регулювання діяльності підприємства та управління ефективністю цієї діяльності. До його складу входять елементи економічного та організаційного механізмів [8, с. 48–49]: нормативно-правове; організаційно-економічне та інформаційне забезпечення.

Таким чином, для формування цілісної концепції механізму управління ефективності

стю виробничо-господарської діяльності підприємства необхідно враховувати всі зазначені особливості функціонування під-

приємства з метою забезпечення максимально адаптованого й цілісного управління (рис. 2).

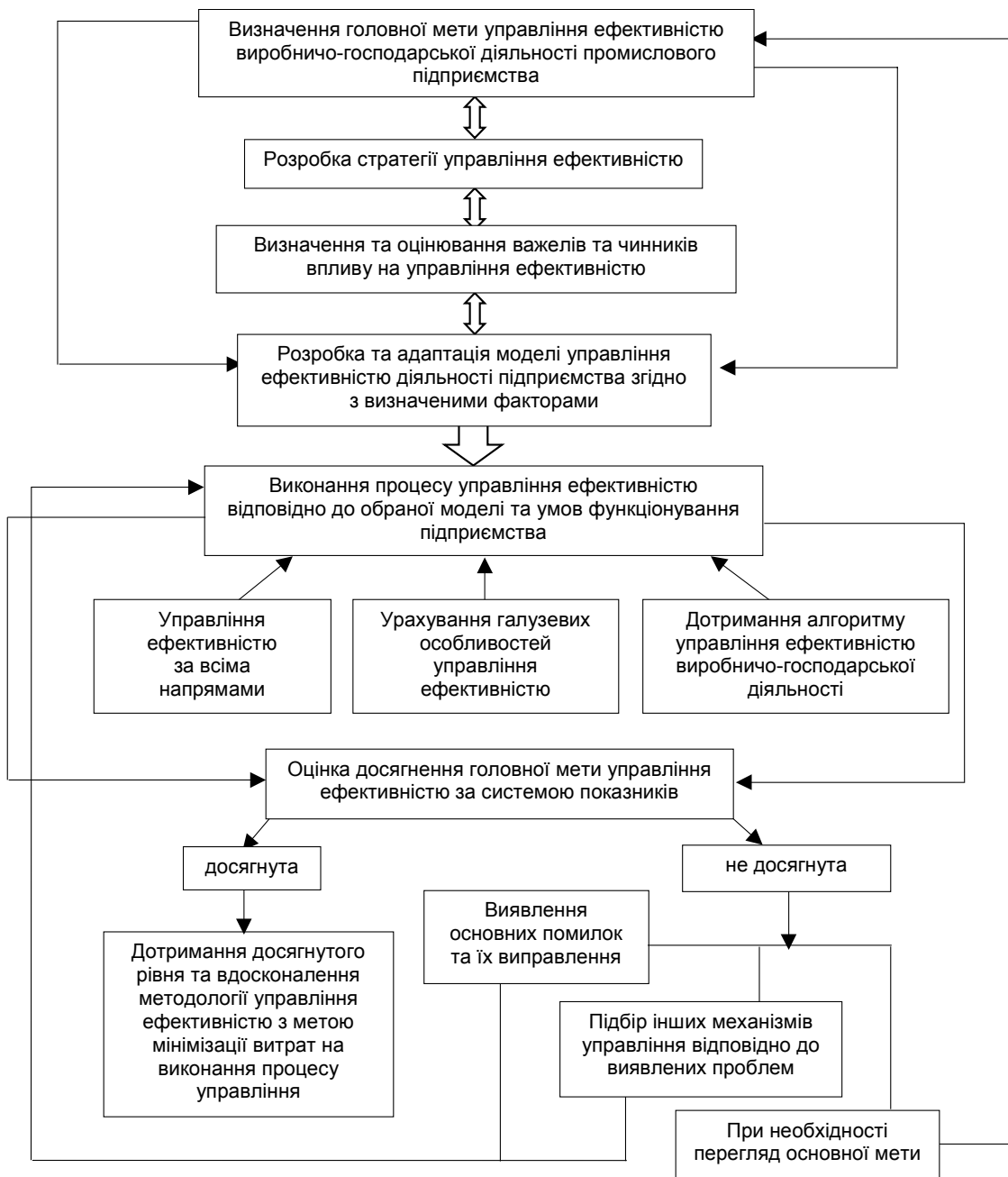

Рис. 2. Концепція механізму управління ефективністю виробничо-господарської діяльності промислового підприємства

Концепція механізму управління ефективністю діяльності підприємства передбачає систему заходів на різних рівнях управління. Всі вони взаємопов'язані й дають змогу комплексно управляти не лише ефективністю діяльності, а й підприємством загалом, що водночас дає змогу досягти головної мети діяльності підприємства.

IV. Висновки

Питання формування механізму управління ефективністю виробничо-господарської діяльності промислового підприємства на сьогодні стоїть дуже гостро. Сучасні умови господарювання змушують керівників

промислових підприємств здійснювати пошук нових підходів до управління діяльністю підприємства задля підвищення ефективності діяльності. Тому головним науковим завданням є розробка моделі управління, яка була б адекватною в сучасних умовах функціонування та розвитку промислових підприємств і спрямовувалась на підвищення ефективності його діяльності.

Розробка моделі управління ефективністю діяльності підприємства повинна ґрунтуватись на аналізі особливостей функціонування підприємства, враховувати вплив внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на

його діяльність і форми управління. Концепція механізму управління ефективністю виробничо-господарської діяльності промислових підприємств ґрунтується на моделі управління ефективністю, яка забезпечує управління за всіма напрямками діяльності з урахуванням галузевих особливостей. Необхідність підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності зумовлює необхідність розробки концепції управління ефективністю діяльності підприємства, реалізація якої спрямована на врегулювання використання інструментів управління підприємством для досягнення ефективності його господарювання, оптимізації управлінської діяльності.

Список використаної літератури

1. Андрющенко О. М. Підвищення ефективності діяльності підприємств [Електронний ресурс] / О. М. Андрющенко, О. П. Яковенко. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2014/Economics/10_153634.doc.htm.
2. Гончарук А. Г. Формування механізму управління ефективністю підприємства : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 / А. Г. Гончарук. – Одеса, 2010. – 37 с.
3. Гріфін Р. Основи менеджменту : підручник / Р. Гріфін, В. Яцура, Д. Олесевич. – Львів : Бак, 2001. – 624 с.
4. Економічний аналіз (практикум) : навч. посіб. / О. П. Антонюк, Т. М. Ступницька, Н. М. Купріна, І. Є. Подгорна. – Львів : Магнолія 2006, 2010. – 320 с.
5. Енциклопедія бізнесмена, економіста менеджера / під ред. Р. С. Дяківа. – Міжнародна економічна фундація, 2000. – 704 с.
6. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз : підруч. / Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній ; за ред. проф. А. Г. Загороднього. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2008. – 487 с.
7. Козловський В. О. Структурна модель формування економічного механізму / О. В. Козловський, Л. Г. Дончак // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2010. – № 5. – С. 36–39.
8. Куценко А. В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України : монографія / А. В. Куценко. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. – 205 с.
9. Мягих І. М. Основні напрямки вдосконалення механізму управління інтегрованими бізнес-структурами (ІБС) авіа-підприємств / І. М. Мягих // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 3. – Ч. 6. – С. 46–49.
10. Осипов П. В. Інтегральний виробничий потенціал харчової промисловості : навч. посіб. / П. В. Осипов. – Одеса : Автограф, 2004. – 289 с.
11. Пінчук С. С. Класифікація факторів ефективності транспортного виробництва / С. С. Пінчук // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту: Серія "Економіка і управління". – ДЕУТ, 2012. – Вип. 21–22. – Ч. 1. – С. 89–95.
12. Спесивцев А. Л. Визначення ефективності виробництва та фактори її зростання [Електронний ресурс] / А. Л. Спесивцев. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_DN_2010/Economics/62572.doc.htm.
13. Хамула О. О. Організаційно-економічний механізм управління реалізацією поліграфічної продукції в інтернет-мережі / О. О. Хамула, Н. Г. Міценко, О. Г. Хамула // Науково-технічний збірник "Наукові записки" Української академії друкарства. – 2011. – № 3 (36). – С. 87–93.

Стаття надійшла до редакції 17.11.2014.

Ващенко А. А. Концептуальные аспекты формирования механизма управления эффективностью производственно-хозяйственной деятельности промышленного предприятия

В статье исследуются факторы, влияющие на эффективность производственно-хозяйственной деятельности. Проанализированы направления управления эффективностью деятельности предприятия, рассмотрены модели и механизмы управления. Предложена концепция механизма управления эффективностью производственно-хозяйственной деятельности промышленного предприятия.

Ключевые слова: эффективность, факторы, механизм управления, концепция, направления управления, направления повышения эффективности.

Vashchenko A. Conceptual Aspects of the Formation Mechanism of the Performance Management of Industrial and Economic Activities of an Industrial Enterprise

The article examines the factors that influence the effectiveness of industrial and economic activity. Areas of performance management company were analyzed, models and management mechanisms were reviewed. Performance management mechanism of production and economic activity of an industrial enterprise was proposed. With the transition to a market economy radically changed economic conditions, which requires finding more effective forms and methods of management industry. The effectiveness of the company is influenced by various internal and external factors depending on the

effects of a factor of production and economic efficiency of responding accordingly increase or decrease. Managing your production and business activities should be considered as a system consisting of different directions. Therefore, the efficiency must be performed for each area. In a market economy the most pressing issues for managers is to develop a unified concept of management mechanism effectiveness of the company that is able to ensure the effectiveness of management and competitiveness. The concept of the mechanism of enterprise performance management system includes measures at various levels of government. They are closely related and allow complex to manage not only your performance, but now a whole, which in turn allows us to achieve the main goal of the company.

Key words: *efficiency, factors controlling mechanism, concept, direction control, ways to improve efficiency.*